

8. Факти? Скільки коштує людина: веб-сайт. URL: https://fakty.com.ua/vartist_nytku/ (дата звернення: 07.11.2022).

9. 20 хвилин? Скільки ви коштуєте на «чорному ринку»: веб-сайт. URL: <https://zt.20minut.ua/Zdorovya/skilki-vi-koshtuete-na-chornomu-rinku-11138169.html> (дата звернення: 07.11.2022).

10. Мего-Інфо-Юридичний портал №1? Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України ТОМ 2. Стаття 143. Порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: веб-сайт. URL: <http://mego.info/матеріал/стаття-143-порушення-встановленого-законом-порядку-трансплантації-органів-або-тканин-людини> (дата звернення: 07.11.2022).

11. Чеботарьова Г.В. Кримінально-правові проблеми трансплантації органів або тканин людини і донорства крові: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08; ІДП НАН України. К., 2003. 219 с.

12. Дорош Л.В., Л.В. Потапенко. Незаконна торгівля органами або тканинами людини. Питання боротьби із злочинністю. Харків: Право, 2011. Вип. 21. С. 99-111.

13. Бельгія виступає проти незаконного обігу органів Китаї. URL: <https://www.imtj.com/news/belgium-stands-against-china-organ-trafficking/> (дата звернення: 13.11.2022).

14. Organ ve Doku Naklinin Yasal ve Etik Açıdan İncelenmesi Özlem KOÇAK SÜREN. TBB Dergisi, Sayı 73, 2007. С. 174-195. URL: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-374> (дата звернення: 08.11.2022).

15. TÜRK CEZA KANUNU. Uyarı: Görüntülemekte olduğunuz Kanun, TBMM Genel Kurulunda kabul edildiği halidir. Varsa daha sonra yapılan değişiklikleri içermemektedir. Kanun No. 5237 Kabul Tarihi: 26.9.2004. URL: <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> (дата звернення: 08.11.2022).

16. Buczyński S. M, Snopek P. Aspekty kryminologiczne nielegalnego obrotu narządami, tkankami oraz komórkami ludzkimi (Criminological aspects of illicit trafficking in human organs, tissues and cells). *Hygeia Public Health*. 2013. № 49(2). P. 229–234. URL: <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2014/hyg-2014-2-229.pdf> (дата звернення: 13.11.2022).

Ткаченко

Павло Ігорович,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

член Асоціації правників України

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАТИСТИЧНОЇ ПОШИРЕНOSTІ
САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ**

СЛУЖБИ ЯК СТАЛОЇ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В КОНТЕКСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДОКТРИНИ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону, що закріплено статтею 65 Конституції України.

Військова служба в Україні – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності, що унормовано положеннями Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Середі іншого, як і будь якій іншій сфері трапляються випадки негативного характеру, так у військовій сфері це вчинення військовослужбовцями злочинів проти встановленого порядку несення або проходження військової служби, які передбачені розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України. Крім цього, слід зауважити, що вчинення військовослужбовцями військових злочинів підриває становлений авторитет і знижує рівень поваги, а разом з цим і довіри населення до представників армії, вчинення деяких окремих видів військових кримінальних правопорушень підриває обороноздатність, дисципліну та порядок в лавах військових формувань, а разом з цим і становить загрозу національній безпеці України.

Статистична поширеність самовільного залишення військової частини або місця служби являється однією з складових кримінологічної характеристики військової злочинності, дослідженням якої присвячено наукові праці наступних видатних вчених юристів, П.П. Богуцький, І.В. Вернидубов, В.В. Голіна, С.І. Дячук, М.І. Карпенко, М.Г. Колодяжний, В. К. Матвійчук, Є.Б. Пузиревський, Г.П. Серета, М.С. Туркот, С.О. Харитонов, В.В. Шаблюстий, С.А. Шалгунова та інші.

Метою дослідження є аналізування та оприлюднення складових кримінологічної характеристики вказаного військового злочину.

Досліджуючи проблематику самовільного залишення військової частини або місця служби слід зазначити фактори, які впливають на вчинення даного злочину та створюють певні умови прояву такого негативного явища. До факторів, що спонукають можливо віднести соціально-психологічні; організаційно-управлінські; соціально-економічні та нормативно-правові. Щодо визначення соціально-психологічних факторів то такі здатні виявити ставлення військовослужбовців до проходження військової служби та військової організації взагалі, а саме військової дисциплін, військового порядку, військових обов'язків, відношення до наказів та розпоряджень командирів.

Таким чином до соціально-психологічних факторів самовільного залишення військової частини або місця служби відносять: намагання деяких солдатів та військовослужбовців зберегти власне життя, зокрема в умовах

проведення АТО/ООС; досить низький рівень військової дисципліни; неповагу військовослужбовців до наказів Генерального штабу Збройних Сил України та безпосередніх військових командирів і начальників; досить низький рівень патріотизму в деяких солдатів та військовослужбовців; досить низький рівень бойового духу в деяких солдатів і військовослужбовців; впевненість деяких солдатів і військовослужбовців у безперспективності оборонної стратегії під час проведення АТО/ООС на сході України; заборону на відкриття вогню відповідно до умов Мінських домовленостей; політичні міркування [1, с. 182].

До організаційно-управлінських факторів можливо віднести проблеми впровадження дієвого реформування в сектор безпеки та оборони країни, а саме недостатня ефективність управління діяльністю ЗС України, нераціональний розподіл коштів держбюджету, несвоєчасні виконання напрямків удосконалення Збройних Сил України, бюрократизація військової сфери держави та інше. Прогалини в кадровій діяльності, а саме не коректне положення щодо прийняття на службу громадян, як за призивом так і за контрактом особливо, прогалини в мобілізаційних заходах, зокрема призов осіб, які не мають відповідних моральних якостей, патріотичного налаштування, психологічної стійкості та ін., призов осіб з числа спецконтингенту, комплектування офіцерського складу некомпетентними особами, зокрема призначення на керівні посади осіб чий досвід служби залишає бажати кращого, а психологічні якості призводять до порушення мікроклімату в колективах. Корупційні прояви у військовій сфері також віднесено до організаційно-управлінських факторів, які впливають на вчинення військових злочинів. На думку деяких вчених до вищевказаного фактору слід віднести недоліки в реформуванні та діяльності органів військової юстиції: ліквідація військових судів, відповідно до судової реформи в 2010 р.; ліквідація військових прокуратур у 2020 р.; позбавлення прокуратури функції загального нагляду;

не створення нового органу військової юстиції; гуманна каральна політика судів стосовно винних у вчиненні самовільного залишення військової частини або місця служби. Чинники, які заважають якісному розслідуванню кримінальних правопорушень, недоліки організації несення військової служби: прорахунки в роботі сержантсько-старшинського та офіцерського складу Збройних сил України, зокрема непрофесіоналізм військовослужбовців, недостатня військова підготовка, відсутність організаційно-управлінських якостей, низький рівень морально-етичних якостей тощо; наявність у деяких підрозділах Збройних сил України випадків позастатутних відносин між військовослужбовцями. Поширення алкоголізму та наркоманії. Недостатній рівень професіоналізму Генерального штабу Збройних сил України, який особливо виражається у військово-тактичній безграмотності військового командування. Це безпосередньо призвело до великих втрат особового складу ЗС України під час боїв під Іловайськом та Дебальцевим. Так, недовіра та невпевненість великої кількості військовослужбовців у діях Генерального штабу Збройних сил України зумовили реалізацію злочинної мотивації на самовільне залишення військової частини чи місця служби або ж на

безпосередньо дезертирство. Недоліки у військово-ідеологічній підготовці та психологічній роботі з особовим складом. Неякісний рівень здійснення демократичного цивільного контролю за воєнною організацією, що безпосередньо знаходить свій вияв у недієвості інститутів громадянського суспільства стосовно моніторингу та контролю роботи центрального апарату Міністерства оборони України, зокрема оцінки ефективності його діяльності, правильності й прозорості прийнятих управлінських рішень тощо [1, с. 183].

На думку П.Г. Висоцького, організаційно-управлінські фактори самовільного залишення військової частини або місця служби можна усунути завдяки належній роботі керівництва Міністерства оборони України. Зокрема, викоренення вищезазначених причин можливе завдяки посиленню дисципліни в армії та відповідальності за вчинення різних правопорушень. Тільки в такому разі можливе зменшення випадків самовільного залишення військової частини або місця служби [2, с. 38].

До соціально-економічних факторів можливо віднести неналежний рівень матеріального забезпечення, зокрема військовослужбовців за контрактом, відсутній належний рівень житлового, побутового та матеріально-технічного забезпечення військовослужбовців, відсутнє нормальне медичне забезпечення, незадовільний рівень продовольчого забезпечення та ін.

Нормативно-правові фактори проявляються в прогалинах та колізіях законодавства, яке регулює процеси проходження військової служби. Водночас на думку О.М. Артеменко, Серед нормативно-правових причин та умов самовільного залишення військової частини або місця служби виокремлено такі: скасування функцій загального нагляду прокуратури; нечітке визначення у ст. 407–409 Кримінального кодексу України терміну «особливий період» із нечітким терміном його дії; досить легкі санкції, передбачені за вчинення самовільного залишення військової частини або місця служби; відсутність Закону «Про військову поліцію»; недосконалість законодавства щодо організації розшуку військовослужбовців, які залишили військову частину або місце проходження військової служби; недосконалість конструкції ст. 23 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо строків проходження служби різними категоріями військовослужбовців тощо [1, с. 184].

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, вказані фактори впливають на поширеність самовільного залишення військової частини або місця служби, що становить загрозу національній безпеці та впливає в таких статистичних показниках, а саме за 2013 рік обліковано кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 407 КК України у кількості 23 проваджень, у 2014 році обліковано 1810, у 2015 році 3916, у 2016 році 2342, у 2017 році 3188, у 2018 році 166, при цьому у 2019 році всього 9 злочинів, а у 2020 році 2878, у 2021 році 2006, а станом на вересень 2022 року 3005 самовільних залишень військової частини або місця служби [3].

Аналізуючи наведені кількісні показники отримані в ході дослідження статистичних відомостей Генеральної прокуратури України можемо помітити значне поліпшення криміногенної обстановки та зменшення кількості злочинів

в певні періоди часу. При цьому не слід виключати латентність, яка притаманна саме цій класифікації протиправних дій.

Отже, проведеним дослідженням актуальних проблем статистичної поширеності самовільного залишення військової частини або місця служби як сталої загрози національній безпеці в контексті кримінологічної доктрини визначено фактори та умови, які впливають на вчинення даного злочину, що класифікуються, як детермінація в кримінологічній науці. Порівняно погляди різних науковців щодо думки в питаннях причин та умов вчинення військових злочинів. Отримано дані щодо кількісних показників вчинення злочину відповідальність за яке передбачена ст. 407 КК України в період з 2013 по 2022 рр. Дослідивши визначений темою спектр кримінологічних питань вважаємо за необхідне зазначити про недостатній рівень наукового зосередження на проблемі самовільного залишення військової частини або місця служби, зокрема, які зі сторони кримінологів так й інших фахівців у різних, взаємопов'язаних сферах науки. Актуальна проблема статистичної поширеності самовільного залишення військової частини або місця служби як сталої загрози національній безпеці в контексті кримінологічної доктрини являє собою підґрунтя для подальших наукових досліджень результати яких будуть втілені в практичну діяльність з метою поліпшення стану діяльності та усунення негативних явищ.

Перелік використаних джерел

1. Артеменко О.М. Детермінація злочинів проти порядку проходження військової служби. Право і суспільство. 2017. № 5. С. 181–185.

2. Висоцький П. Г. Кримінологічна характеристика факторів вчинення військовослужбовцем самовільного залишення військової частини або місця служби. Прикарпатський юридичний вісник. 2021. № 4. С. 37-39.

3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: Офіс Генерального прокурора. Режим доступу: [<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>].

Торчинюк

Катерина Андріївна,

здобувачка вищої освіти

кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Луцького національного технічного університету

Науковий керівник:

Поліщук

Вадим Григорович,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Луцького національного технічного університету

кандидат економічних наук